অধ্যায় ১২ ঃ অৰুণ শর্মা ঃ *আহাৰ*

অধ্যায় গাঁথনি

১২.১ উদ্দেশ্য
১২.২ পৰিচয়
১২.৩ অৰুণ শর্মা
১২.৩.১ জীৱন আৰু কৃতি
১২.৩.২ নাটকৰ প্রধান বৈশিষ্ট্যসমূহ
১২.৪ *আহাৰ* নাটকৰ সাধাৰণ আলোচনা
১২.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১২.৬ অধিক জানিবলৈ
১২.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
১২.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

১২.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- নাট্যকাৰ অৰুণ শর্মাৰ জীৱন আৰু কৃতি সম্পর্কে জ্ঞাত হ'ব
- এবছার্ড নাটক হিচাপে *আহাৰ* নাটকখন বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব
- *আহাৰ* নাটকখনৰ নাটকীয় কলা-কৌশল সম্পর্কে জ্ঞান আহৰণ কৰিব
- অৰুণ শর্মাৰ নাটকত কেনেদৰে সমাজ চেতনা প্রতিফলিত হয় সেয়া অনুধাৱন কৰিব পাৰিব।

১২.২ পৰিচয়

এই পাঠ্যবিষয়ৰ ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত আপুনি নাটকৰ কেইটামান অর্বাচীন ধাৰা সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰিলে। সেই অধ্যায়টোত আপুনি মহাকাব্যিক নাটক, এবছার্ড নাটক, লোককলাধর্মী নাটক আৰু উত্তৰ-আধুনিক নাটক সম্পর্কে বিস্তৃতভাৱে জ্ঞান আহৰণ কৰিলে। এইটো অধ্যায়ত আমি অৰুণ শর্মাকৃত এখন উল্লেখযোগ্য নাটক *আহাৰ* সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰিম। ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে এইখন এখন এবছার্ড নাটক।

ষাঠিৰ দশকতে নাট্যকাৰ হিচাপে আত্মপ্রকাশ কৰা অৰুণ শর্মাই ১৯৬৪ চনত লিখি উলিয়াইছিল *আহাৰ* নাটকখন। জ্যোতিপ্রসাদ আগৰৱালাৰ পিছতেই অসমীয়া নাট্য আন্দোলনত নতুনত্বৰ পৰিচয় দাঙি ধৰা শর্মাই এইখন নাটকেৰে এক নব্য ধাৰা আসমীয়া নাট্য-সাহিত্যলৈ বোৱাই আনিলে। ইয়াৰ দ্বাৰাই অসমীয়া নাট্য ক্ষেত্রখনত আৰম্ভ হ'ল এবছার্ড নাটকৰ ধাৰা। মন

কৰিব যে এটা সময়ত Absurd শব্দটোৰ সমার্থক শব্দ হিচাপে অসমীয়াত 'উদ্ভট' শব্দটো প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। কিন্তু সাম্প্ৰতিক কালৰ সমালোচকসকলে 'উদ্ভট' শব্দই Absurd (নাটকৰ ক্ষেত্ৰত)ৰ সম্পূৰ্ণ অৰ্থ বহন নকৰে বুলি বিবেচনা কৰি অসমীয়া ভাষাত (আনকি অনেক ভাৰতীয় ভাষাতো) 'এবছার্ড' শব্দকে ব্যৱহাৰ কৰে।

আহাৰ নাটকখনত নাট্যকাৰ অৰুণ শর্মাই এজনী নাৰীৰ মৃতদেহক কেন্দ্ৰত ৰাখি তাৰ পৰিমণ্ডলত চাৰিটা পুৰুষ চৰিত্ৰক আৱৰ্তিত কৰাই অতীত আৰু বৰ্তমানৰ ঘটনাৱলীক এক নিৰপেক্ষ স্থানত, নিৰপেক্ষ সময়ৰ আধাৰত বিধৃত কৰিছে। তুলি ধৰিছে সমসাময়িক সমাজ ব্যৱস্থা তথা সময়ে সৃষ্টি কৰা জীৱনৰ অন্তঃসাৰশূন্যতা, জীৱনৰ অৰ্থহীনতা তথা মানুহৰ ভিন্ন মানসিকতাৰ স্থিতি। তলত নাটকখনৰ বিষয়ে বহলাই আলোচনা কৰাৰ লগতে অৰুণ শর্মাৰ জীৱন আৰু কৃতি সম্পৰ্কে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰা হ'ল।

১২.৩ অৰুণ শর্মা

বৰ্তমানলৈকে দুটাকৈ 'অকাডেমী বঁটা' বিজয়ী একমাত্ৰ অসমীয়া হ'ল অৰুণ শর্মা। অসমীয়া সাহিত্য আৰু শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ আগবঢ়োৱা অৱদানৰ বাবে ২০১০ চনত ভাৰত চৰকাৰে তেওঁক প্ৰদান কৰে ভাৰতবৰ্ষৰ চতুৰ্থ অসামৰিক সন্মান 'পদ্মশ্ৰী'। তলত তেওঁৰ জীৱন আৰু কৃতিৰ বিষয়ে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰাৰ লগতে তেওঁৰ নাটকৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ল।

১২.৩.১ জীৱন আৰু কৃতি

সাহিত্যিক-নাট্যকাৰ অৰুণ শর্মাই জন্মগ্ৰহণ কৰিছিল ১৯৩১ চনৰ ৩ নৱেম্বৰ তাৰিখে ডিব্ৰুগড়ৰ সেন্দূৰী আলিত। তেওঁৰ পিতৃ আছিল তিলক চন্দ্ৰ শর্মা আৰু মাতৃ নর্মদা দেৱী। মাত্ৰ দুবছৰ বয়সতে তেওঁলোক পিতৃ-মাতৃ সহিতে ডিব্ৰুগড়ৰ পৰা তেজপুৰৰ ওচৰৰ হেলেমলৈ উঠি আহে। ইয়াতেই আৰম্ভ হয় তেওঁৰ আনুষ্ঠানিক শিক্ষা। সেই সময়তে অৰুণ শর্মাই প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল তেওঁৰ দেউতাকৰ লগতে ৰোহিণী বৰুৱা, মুক্তিনাথ বৰদলৈ আদিৰ দৰে অভিনেতাৰ মননশীল অভিনয় তথা নাটক মঞ্চস্থ কৰিবলৈ কৰা সচেষ্ট প্ৰযত্ন। ল'ৰালিকালতে লাভ কৰা এনে সাংস্কৃতিক পৰিৱেশে তেওঁৰ শৈশৱক দিছিল এক নির্দিষ্ট মাত্ৰা।

ইয়াৰ পাছতে হাইস্কুলীয়া শিক্ষা লাভ কৰিবলৈ তেওঁ নামভর্তি কৰিলেহি তেজপুৰৰ চৰকাৰী উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ত। সেই সময়ত তেজপুৰ আছিল নাট্য-চর্চাৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ স্বৰূপ। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, বিষ্ণুপ্ৰসাদ ৰাভা, চন্দ্ৰধৰ গোস্বামী, ফণী শর্মা, অন্নদা পদ্মপতিৰ দৰে নাট্যকাৰ, অভিনেতা, পৰিচালক আদিৰে তেজপুৰ হৈ পৰিছিল সংস্কৃতি-সাহিত্যৰ কেন্দ্ৰবিন্দু। অৰুণ শর্মাই এইসকল অসমীয়া নাট্য-জগতৰ

প্ৰবাদপ্ৰতীম পুৰুষৰ নাট্য-চিন্তাৰ ফচল প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল। সেইবোৰে শর্মাৰ কুমলীয়া মনত গভীৰভাৱে ৰেখাপাত কৰে, তেওঁ ক'ব নোৱাৰাকৈয়ে সোমাই পৰে সৃষ্টিশীলতাৰ অপূৰ্ব জগতখনত। উল্লেখ্য যে অৰুণ শর্মাই তেজপুৰত থাকোঁতেই কেইজনমান সাহিত্য অনুৰাগীৰ সৈতে লগ লাগি 'পাৰিজাত সংঘ' নামেৰে এটি অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। তদুপৰি নৱম শ্ৰেণীত পঢ়ি থাকোঁতে হিমেন বৰঠাকুৰৰ সৈতে যুটীয়াভাৱে এখন আলোচনীও সম্পাদনা কৰিছিল। এইখন আলোচনীতে অৰুণ শর্মাৰ জীৱনৰ প্ৰথমটো লেখা এটি গদ্য কবিতা ৰূপে প্ৰকাশ পাইছিল।

১৯৪৮ চনত তেজপুৰ চৰকাৰী উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ পৰা হাইস্কুল প্ৰৱেশিকা পৰীক্ষা পাছ কৰি অৰুণ শর্মাই উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে নামভর্তি কৰেহি অসমৰ উচ্চ শিক্ষাৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ কটন কলেজত। ১৯৫০ চনত কটন কলেজৰ পৰাই তেওঁ আই. এছ. চি. পৰীক্ষা পাছ কৰি সেই কলেজতে বি. এ. শ্ৰেণীত নামভর্তি কৰে। কটন কলেজত অধ্যয়নৰত অৱস্থাতে, ১৯৫২ চনত এখন পূৰ্ণাংগ নাটক *উৰুখা পঁজাৰে* নাট্যকাৰ হিচাপে অৰুণ শর্মাই অসমীয়া নাট্য জগতত আত্মপ্ৰকাশ কৰে। উল্লেখযোগ্য যে এইখন নাটক ১৯৫৪ চনত তেজপুৰৰ বাণ ৰংগমঞ্চত তৰুণ সংঘৰ উদ্যোগত তুলসী দাসৰ পৰিচালনাৰে মঞ্চস্থ হয়। ১৯৫৫ চনত গুৱাহাটীৰ কুমাৰ ভাস্কৰ নাট্য মন্দিৰত গিৰীশ চৌধুৰী আৰু অনিল চৌধুৰীৰ গুৱাহাটী শিল্পী সংঘয়েও এই নাটকখন সফলতাৰে নিবেদন কৰে।

ইয়াৰ পাছৰ পৰা তেওঁ আৰু উভতি চাব লগা হোৱা নাই। সেই সময়তেই আকাশবাণীৰ নাট্যাভিনয়ৰ কণ্ঠ পৰীক্ষাত উত্তীর্ণ হৈ গুৱাহাটীৰ আকাশবাণী কেন্দ্ৰত অভিনেতা হিচাপে যোগদান কৰে। ইয়াতেই লগ পালে শৈলধৰ বৰুৱা, ফণী তালুকদাৰ আদিক। তেওঁলোকৰ প্ৰেৰণাত লিখি উলিয়ালে বিভিন্ন অনাতাঁৰ নাটক— *ধুমুহা যেতিয়া আহে, কক্ষচ্যুত, ডাৱৰৰ আঁৰৰ জোন* ইত্যাদি। অৰুণ শর্মাৰ প্ৰথমখন অনাতাঁৰ নাটক ১৯৫২ চনত আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ পৰা প্ৰচাৰিত হৈছিল। ১৯৫৬ চনত লিখা *ফিল আপ ডা গেপচ্* আৰু ১৯৫৬ চনত লিখা কল্প-বিজ্ঞানভিত্তিক নাটক *স্থাৰৰে* তেওঁলৈ কঢ়িয়াই আনিলে অভূতপূৰ্ব সাফল্য। ক্ৰমান্বয়ে তেওঁৰ বাবে কলম হৈ পৰিলে শব্দ আৰু ভাষাৰ গতিদান কৰা এবিধ অস্ত্ৰ। এই ক্ষেত্ৰত শব্দ সম্পর্কে তেওঁৰ এযাৰ মন্তব্য স্মৰ্তব্য— 'শব্দ মোৰ বাবে অনুভূতি উপলব্ধিৰ মূৰ্ত ৰূপ'।

জানি থোৱা ভাল

অৰুণ শর্মাই ১৯৫৬ চনত লিখি উলিওৱা অনাতাঁৰ নাট *স্থাৰৰ* পটভূমি মহাকাশৰ গ্ৰহপুঞ্জত সংঘটিত হোৱা এটি ঘটনা। উল্লেখযোগ্য যে এইখন হ'ল অসমীয়া ভাষাত ৰচিত প্ৰথম কল্প-বিজ্ঞানভিত্তিক নাটক।

এনেদৰেই অৰুণ শর্মাই লিখি উলিয়ালে প্ৰায় ৪৫ খনৰো অধিক অনাতাঁৰ নাটক আৰু

১৫ খনৰো অধিক মঞ্চ নাটক। তেওঁৰ কেইখনমান উল্লেখযোগ্য মঞ্চ নাটক হ'ল— *উৰুখা পঁজা, জিন্‌টি, শ্রীনিবাৰণ ভট্টাচার্য, পৰশুৰাম, আহাৰ, পুৰুষ, কুকুৰনেচীয়া মানুহ, চিঞৰ, বুৰঞ্জীপাঠ, অন্য এক অধ্যায়, অগ্নিগড়, অদিতিৰ আত্মকথা, পদ্মা-কুন্তী ইত্যাদি, পোষ্টাৰ, নেপোলিয়ন আৰু ডিজেৰী, চিত্রলেখা, চক্রব্যূহ* ইত্যাদি। উল্লেখযোগ্য যে, *শ্রীনিবাৰণ ভট্টাচার্য* নামৰ নাটকখন *এয়া গদ্য* নামৰ তেওঁৰ অনাতাঁৰ নাটকখনৰ মঞ্চৰূপ।

প্রথম চিনাকি নাট্যকাৰ হিচাপে হ'লেও অৰুণ শর্মাই সাহিত্যৰ আন আন বিভাগবোৰতো নিজস্ব প্রতিভাৰ স্বাক্ষৰ দাঙি ধৰিছে। কেইবাখনো উপন্যাস, এশৰো অধিক চিন্তাশীল প্রবন্ধ, এঘাৰখনকৈ অনূদিত গ্রন্থ, কুৰিখনতকৈও অধিক অনাতাঁৰ তথ্য-আলেখ্য, ভালেমান কবিতা, কেইবাখনো তথ্যচিত্র, টেলিপ্লে আৰু টেলি ফিচাৰ ফিল্ম তেওঁ ৰচনা কৰিছে। উল্লেখ্য যে ১৯৫৮ চনত *ৰামধেনু* (সম্পাদক ঃ বীৰেন্দ্র কুমাৰ ভট্টাচার্য) পত্রিকাত তেওঁৰ দুটা গল্পও প্রকাশ হৈছিল। প্রণিধানযোগ্য যে অসম প্রকাশন পৰিষদে আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্রৰ পঁচিশ বছৰ সম্পূর্ণ হোৱাৰ সময়ত প্রকাশ কৰা *অনাতাঁৰ নাট্যাৱলীৰ* দুটা খণ্ড (সর্বমুঠ পঞ্চাছখন নাটক)ৰ সম্পাদক হ'ল অৰুণ শর্মা। অসম নাট্য সন্মিলনে প্রকাশ কৰি উলিওৱা ডেৰশ বছৰৰ নির্বাচিত অসমীয়া আধুনিক নাট্য সংকলনৰ প্রথম ভাগটি (*ৰাম-নৱমী নাটকৰ* পৰা ১৯৫০ চনলৈকে ৰচিত পঞ্চাছখন নির্বাচিত নাটক সন্নিৰিষ্ট হৈছে)ৰো সম্পাদক আছিল অৰুণ শর্মা।

দ্যা আছাম ট্রিবিউন কাকতৰ আর্হিকাকত চাওঁতা হিচাপে কর্মজীৱন আৰম্ভ কৰা অৰুণ শর্মাই কিছুদিনৰ বাবে এই কাকতখনৰ সহঃ সম্পাদক হিচাপেও কার্যনির্বাহ কৰিছিল। পৰৱর্তী সময়ত শিক্ষকতা কৰাৰ হেঁপাহেৰে যোগদান কৰে নিজ গাঁও হেলেমৰ মধ্য ছয়দুৱাৰ উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ত। পাঁচ বছৰকাল শিক্ষকতা দৰে মহান কর্মত ব্রতী হৈ এটা সময়ত পুনৰ গুৱাহাটীলৈ উভতি আহে। গুৱাহাটীলৈ আহি ১৯৬০ চনত আকাশবাণী গুৱাহাটীৰ জ্যেষ্ঠ প্রযোজক (শিক্ষা শাখা) হিচাপে যোগদান কৰে। পৰৱর্তী কালত, ১৯৮৬ চনত আকাশবাণী ডিব্রুগড় কেন্দ্রৰ সঞ্চালক হিচাপে যোগদান কৰি পাছলৈ আকাশবাণীৰ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চল সেৱাৰ সঞ্চালক হিচাপেও কার্যনির্বাহ কৰে। তেওঁ কিছুদিন ইণ্ডিয়ান টী এছোচিয়েশ্যনৰ টী চেণ্টাৰৰো সঞ্চালক আছিল।

জানি থোৱা ভাল

- অনাতাঁৰ কেন্দ্রৰ এটা জনপ্রিয় অনুষ্ঠান 'বিদ্যার্থীৰ অনুষ্ঠান'ৰ আৰম্ভণিও কৰিছিল অৰুণ শর্মাই। আকাশবাণী গুৱাহাটীৰ জ্যেষ্ঠ প্রযোজক (শিক্ষা শাখা) হিচাপে কার্যনির্বাহ কৰি থকা কালতেই তেওঁ এই অনুষ্ঠানটিৰ শুভাৰম্ভ কৰে।
- অৰুণ শর্মাই ভবেন্দ্র নাথ শইকীয়াৰ 'সন্ধ্যাৰাগ' নামৰ চিনেমাখনৰ এটি গুৰুত্বপূর্ণ চৰিত্র 'মতি ড্রাইভাৰ'ৰ চৰিত্রতো অভিনয় কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰি চাৰু কমল হাজৰিকাৰ 'অস্ত প্রহৰ' নামৰ চুটি ছবি এখনত এজন অৱসৰপ্রাপ্ত অধ্যাপকৰূপে অভিনয় কৰাৰ লগতে বহু অনাতাঁৰ নাটত অভিনয় কৰিছে অৰুণ শর্মাই।

- অৰুণ শর্মাই ৰচনা কৰা *আহাৰ, শ্রীনিবাৰণ ভট্টাচার্য, কুকুৰনেচীয়া মানুহ* নাটককেইখন বিভিন্ন ভাৰতীয় ভাষালৈ অনূদিত হোৱা লগতে সাহিত্য অকাডেমীৰ এশখন উৎকৃষ্ট ভাৰতীয় নাটকৰ সংকলনত এইকেইখন সংকলিত হৈছে। অকাডেমীৰ পত্রিকা *ইণ্ডিয়ান লিটাৰেশ্যাৰত কুকুৰনেচীয়া মানুহ* প্রকাশ হৈছে।
- অকাশবাণীত কাম কৰি থকা সময়তেই তেওঁ পাঁচ মাহৰ বাবে ইংলণ্ডৰ বি.বি.চি.ত অনাতাঁৰ অনুষ্ঠান পৰিকল্পনা আৰু প্রযোজনা সম্পর্কে প্রশিক্ষণ ল'বলৈ গৈছিল।
- *আহাৰ* নাটকখনৰ ইংৰাজী অনুবাদটি কুইষ্টৰচ্ থিয়েটাৰ ক্লাৱৰ প্লে ৰিডিং চেচ্যনত পাঠ কৰা হৈছিল। এই ক্ষেত্রত তেওঁক সহযোগ কৰিছিল পীটাৰ ফিচাৰ নামৰ ব্যক্তিজনে।

১৯৫৯ চনত অৰুণ শর্মাই চন্দ্রনাথ শর্মাৰ নাতিনীয়েক আৰতি শর্মাৰ পাণিগ্রহণ কৰে । তেওঁলোকৰ বৈবাহিক জীৱনৰ সাক্ষী নন্দিনী শর্মা আৰু অচিন্ত্য শর্মা। ব্যক্তিগত জীৱনত অৰুণ শর্মা এজন সুখী ব্যক্তি, আদর্শৱান স্বামী আৰু দায়িত্বশীল পিতৃ।

নাট্যকাৰ আৰু ঔপন্যাসিক এই দুয়ো নামেৰে মৌলিকত্বৰ পৰিচয় দাঙি ধৰা অৰুণ শর্মাৰ বাবে লিখা কার্য হ'ল সৃষ্টি আৰু যন্ত্রণাৰ পৰা মুক্তি আৰু আনন্দ। বিশেষভাৱে কোনো এজন লিখকৰ দ্বাৰা প্রভাৱিত হোৱা নাই যদিও তেওঁৰ চিন্তা, বুদ্ধি আৰু মেধাক জনদিয়েক বিদেশী লেখকৰ ৰচনাই প্রভাৱিত কৰি মনত দ-সাঁচ বহুৱাইছে, চিন্তা-চর্চাৰ প্রেৰণাস্বৰূপ হৈ পৰিছে। শ্বেইক্সপীয়েৰৰ নাট, আগাথা ক্রিষ্টিৰ কমার্চিয়েল নাট, বেকেট, ইবছেন, অস্কাৰ ৱাইল্ড, ষ্টেণ্ডবার্গ, এডৱার্ড অলবিৰ নাটকৰ প্রযোজনা চাই তেওঁ লাভ কৰে অফুৰন্ত প্রেৰণা। তদুপৰি চেখভ, ছার্ত্রে, কেমু, অছ্বর্ণ, জেমছ্ জয়চ, ডিলান টমাছ আৰু কাফ্কাৰ চিন্তাধাৰাই অৰুণ শর্মাক বিশেষভাৱে অনুপ্রাণিত কৰে।

যি সময়ত গতানুগতিকতাৰ পৰম্পৰাৰে অসমীয়া মঞ্চ-নাটক আবদ্ধ হোৱাৰ শংকা দেখা দিছিল সেই সময়তেই মঞ্চ-কৌশল আৰু সাহিত্য-ৰসৰ সুষম সমাহাৰেৰে অসমীয়া নাট্যধাৰাক এক নব্য আলোক প্রদান কৰাৰ মানসেৰে অৰুণ শর্মাই অসমীয়া নাট্য-ক্ষেত্রত ভৰি দিছিল। সেইবাবেই অৰুণ শর্মাক জ্যোতিপ্রসাদ আগৰৱালাৰ যোগ্য উত্তৰসূৰী বুলি সমালোচকসকলে চিহ্নিত কৰিছে। তদুপৰি যোৱা ষাঠিটা দশকৰ অসমীয়া নাট্যক্ষেত্রৰ দিক্-দর্শনৰ ক্ষেত্রত তেৱেঁই হ'ল অগ্রগামী নাট্যকাৰ। সেইবাবে অসমৰ বিশিষ্ট শিক্ষাবিদ তথা সমালোচক মহেন্দ্র বৰাই অৰুণ শর্মাৰ নাটক সম্পর্কে মন্তব্য কৰিছে — "অৰুণ শর্মাই তেওঁৰ অনলস সাধনাৰে আৰু নানান নতুন পৰীক্ষাৰে অসমীয়া নাট্য-সাহিত্যত এটি স্থায়ী স্বাক্ষৰ প্রদান কৰিছে। তেওঁৰ নাটকত আধুনিকতাৰ আটাইকেয়োটা সুৰ স্পষ্টকৈ বাজি উঠিছে।"

অৰুণ শর্মাই অসমীয়া কলা-সাহিত্যৰ জগতখনলৈ আগবঢ়োৱা অৱদানৰ বাবে বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন সন্মান লাভ কৰিছে। সেইবোৰৰ ভিতৰত— (ক) ১৯৬৬-১৯৬৭ চনত *শ্রীনিবাৰণ ভট্টাচার্য* নামৰ নাটকখনৰ বাবে অসম সাহিত্য সভাৰ শ্রেষ্ঠ নাট্যকাৰ পুৰস্কাৰ, (খ) ১৯৭৯ চনত

জাপানত আন্তঃৰাষ্ট্রীয় অনাতাঁৰ তথ্য-আলেখ্য প্রতিযোগিতাত পোৱা প্রাইজ ইণ্টাৰ নেশ্যনেলত শ্রেষ্ঠ পুৰস্কাৰ, (গ) এছিয়া পেছিফিক ব্রডকাষ্টিং ইউনিয়নৰ ABU পুৰস্কাৰ, (ঘ) প্রাঁ ফিউচাৰা বার্লিনত পোৱা বিশেষ প্রশংসাপত্র, (ঙ) ১৯৯৮ চনত *আশীর্বাদৰ* ৰং-ৰ বাবে সাহিত্য-অকাডেমী বঁটা, (চ) ২০০১ চনত অসম নাট্য-সম্মিলনৰ বঁটা, (ছ) ২০০৩ চনত সংগীত নাটক-অকাডেমী বঁটা, (জ) ২০০৬ চনত অসম উপত্যকা বঁটা (ঝ) ২০১০ চনত ভাৰত চৰকাৰে প্রদান কৰা পদ্মশ্রী বঁটা ইত্যাদি উল্লেখযোগ্য।

চেনিকুঠীৰ অন্নদা এপার্টমেণ্টৰ তলৰ মহলাত থকা অৰুণ শর্মা 'সদৌ অসম নাট্য সম্মিলন'ৰো সভাপতি হিচাপে কার্যনির্বাহ কৰা অৰুণ শর্মাৰ একমাত্র কবিতা পুথিখনৰ নাম হ'ল —*কাব্যনুৰাগ*। অৰুণ শর্মাই ইগন'ৰ ষ্টিয়াৰিং কমিটীৰ সদস্য আৰু সাহিত্য অকাডেমীৰ আঞ্চলিক উপদেষ্টা সমিতিৰ সদস্য হিচাপেও কার্যনির্বাহ কৰিছিল। প্রায় ছটা দশক অসমীয়া সাহিত্যৰ ক্ষেত্রখনলৈ অৱদান আগবঢ়োৱা অৰুণ শর্মাই যোৱা ২৭ মার্চ, ২০১৭ তাৰিখে বিশ্ব নাট্য দিৱসৰ দিনাই ইহলীলা সম্বৰণ কৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ অৰুণ শর্মাই জীৱন আৰু কৃতি সম্পর্কে চমুকৈ লিখক। (১৫০ শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

১২.৩.২ নাটকৰ প্রধান বৈশিষ্ট্যসমূহ

ইতিমধ্যে আমি উল্লেখ কৰিছোঁ যে অৰুণ শর্মাই পোন্ধৰখনতকৈও অধিক মঞ্চ নাটক ৰচনা কৰিছে। তেওঁৰ প্রতিখন নাটকেই বিশেষ বিশেষ বিশেষত্বৰে উদ্ভাসিত যদিও সামগ্রিকভাৱে তেওঁৰ নাটকসমূহৰ মাজত কিছুমান বৈশিষ্ট্য ৰক্ষিত হৈছে। অৰুণ শর্মাৰ নাটকসমূহত দেখা পোৱা কেইটিমান উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

- অৰুণ শর্মাৰ নাটকত প্রতিফলিত হৈছে মানৱীয় মূল্যবোধৰ প্রতি তেওঁৰ দায়বদ্ধতা। এটি সাক্ষাৎকাৰত অৰুণ শর্মাই এই সম্পর্কে মন্তব্য কৰিছিল—' ...মই অনুভৱ কৰোঁ মই যেন মানৱীয় মূল্যবোধ প্রতি কিছু পৰিমাণে দায়বদ্ধ হৈ আহিছোঁ, আৰু সেই দায়বদ্ধতাৰ চেতনাই মোৰ নাটককে ধৰি সৃষ্টিকর্মৰ ভেটি নির্মাণ কৰে বুলি মই ভাবোঁ'।
- অৰুণ শর্মাৰ নাটকত বহুলভাৱে ব্যৱহৃত আন এটা উপাদান হ'ল 'প্রেম' । তেওঁৰ নাটকৰ প্রতিটো চৰিত্রই অন্বেষণ কৰিছে প্রেম। সাম্প্রতিক সময়ে মানুহক কিদৰে যান্ত্রিক কৰি তুলিছে সেই কথা সচেতন নাট্যকর্মী হিচাপে অৰুণ শর্মাই অনুভৱ কৰি এনে কৰিছে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।

- 'নোকোৱাকৈয়ে বহু কথা কোৱা হয়' তাৰেই যেন সার্থক প্রকাশ ঘটিছে অৰুণ শর্মাৰ নাটকত। আধুনিক মানুহে প্রতিটো মুহূর্ততে এক অনামী ভয়ৰ গ্রাসত পৰে, আতংকিত হয়। সেয়া যদিও প্রকাশ্য নহয়, তাৰ প্রতিক্রিয়া চৰম উৎকণ্ঠা অনুভূতিৰে প্রকাশ পায়, এনে ভাবৰ প্রয়োগো দুই-এখন নাটকত কৰিছে। এক কথাত ক'ব পাৰি 'নীৰৱতা'ৰ প্রয়োগ অৰুণ শর্মাৰ নাটকৰ এটি উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য।
- বিভিন্ন প্রতীকৰ সার্থক প্রয়োগ অৰুণ শর্মাৰ নাটকৰ আন এটা বিশেষত্ব। বিভিন্ন নাটকত প্রয়োজন সাপেক্ষে বিভিন্ন প্রতীকধর্মী চিত্রৰ, শব্দৰ উপস্থাপনেৰে নাটকৰ মন্তব্য বুজি উঠাত দর্শক-পাঠকক সুবিধা কৰি দিছে। যেনে — *আহাৰ* নাটকত উল্লেখ কৰা নাৰীগৰাকী মৃতদেহটো।
- অৰুণ শর্মাৰ নাটকসমূহ মূলতঃ চৰিত্র প্রধান, নাটকসমূহৰ চৰিত্রবিলাকৰ বিচিত্রতাও মন কৰিবলগীয়া। উল্লেখ্য যে অৰুণ শর্মাৰ নাটকত কাহিনীয়ে চৰিত্রৰ গতি নিৰূপণ নকৰে, বৰং চৰিত্রৰ মানসিক দ্বন্দ্ব, আচৰণ আদিয়েহে নাটকৰ কাহিনীভাগৰ বিকাশত অধিক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰে। এই ক্ষেত্রত শর্মা তেওঁৰ পূর্বসূৰী নাট্যকাৰ জ্যোতিপ্রসাদ আগৰৱালাৰ ওচৰতো ঋণী। কাৰণ জ্যোতিপ্রসাদে *ৰূপালীম* নাটকৰ পাতনিতে উল্লেখ কৰিছিল— 'আদর্শ চৰিত্র দাঙি ধৰাতকৈ চৰিত্রৰ বিচিত্রতাহে দেখুৱাবলৈ প্রয়াস কৰা হৈছে...'। ঠিক সেইদৰে অৰুণ শর্মায়ো *চিঞৰ* নাটকখনত উল্লেখ কৰিছে যে— 'নাটকখনত অমৰ বৰুৱাৰ মানসিক স্থিতিৰ কথাহে ঘোষণা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে; শ্রেণী সংগ্রাম নহয়।' উল্লেখযোগ্য যে তেওঁৰ আন নাটকবোৰটো চৰিত্রৰ বিচিত্রতা মন কৰিবলগীয়া।
- বহু সময়ত অৰুণ শর্মাৰ নাটকৰ প্রধান চৰিত্রসমূহৰ সৃষ্টিৰ ক্ষেত্রত ইব্চেনৰ প্রভাৱ পৰা যেন অনুভূত হয়। ইব্চেনৰ *An Enemy of the People* নাটকখনৰ প্রধান চৰিত্র ডা° টমাচ ষ্টকমেনে মন্তব্য কৰিছিল— 'The strongest man in the world is he who stands most alone'। একেদৰে অৰুণ শর্মাৰ প্রতিখন নাটকৰে প্রধান চৰিত্রকেইটাৰ সংলাপৰ মাজেদি অকলে হ'লেও হাজাৰজনৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ কৰাৰ মানসিকতা প্রকাশ ঘটিছে। আনহাতে ষ্টকমেনে উত্তৰপুৰুষৰ ওচৰত প্রগতিৰ ভাৰ অর্পণ কৰাৰ দৰে অৰুণ শর্মাৰ নাটকতো সেই ভাব ধাৰাৰ প্রকাশ ঘটিছে।
- অৰুণ শর্মা নাটকৰ সংলাপ ৰচনা কৰাৰ ক্ষেত্রত অত্যন্ত সচেতন। চৰিত্রব্যঞ্জক সংলাপ প্রয়োগ তেওঁৰ নাটকৰ এটি প্রধান বৈশিষ্ট্য। প্রয়োজন সাপেক্ষে তেওঁৰ সংলাপ ছন্দোবদ্ধ বা কাব্যিকতাৰে পূর্ণ, প্রয়োজন সাপেক্ষে ওজস্বী ব্যঞ্জনাময়।
- অৰুণ শর্মাৰ সংলাপৰ ভাষাৰ ক্ষেত্রতো বিশেষত্ব লক্ষ্য কৰা যায়। তেওঁৰ ভাষাত স্বাভাৱিক অলংকাৰেও সৌন্দর্যবর্ধন কৰিছে, শুৱলা শব্দৰ ব্যৱহাৰে আৱেগময় কৰিছে, প্রয়োজন সাপেক্ষে তদ্ভৱ শব্দৰ ব্যৱহাৰ, প্রয়োজন সাপেক্ষে তৎসম শব্দৰ ব্যৱহাৰে নাটকৰ ভাষা প্রাঞ্জল, অর্থবহ আৰু শ্রুতিমধুৰ কৰি তুলিছে। তেওঁ নির্বাচিত

শব্দসম্ভাৰ সুশৃংখলিতভাৱে সজাই সংলাপৰ ভাষা সৃষ্টি কৰিছে। উল্লেখযোগ্য যে অৰুণ শর্মাই তেওঁৰ প্রায়বিলাক নাটকতে প্রচুৰ ইংৰাজী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। এনে কৰাৰ কাৰণ সম্পর্কে *অদিতিৰ আত্মকথা* নাটকখনৰ আৰম্ভণিতে তেওঁ কৰা এযাৰ মন্তব্য স্মর্তব্য—

> নাটকখনত ভালেমান ইংৰাজী শব্দ, বাক্য আৰু সংলাপ ব্যৱহৃত হৈছে। এনে কৰাৰ যুক্তি নাইবা কাৰণ, নাটকৰ চৰিত্র আৰু ঘটনাৰাজিৰ সামাজিক পটভূমি আৰু স্বৰূপটোৰ কথা মনত ৰাখিলেই পাঠকসকলে বুজি পাব বুলি আশা কৰিলোঁ। দ্বিতীয়তে, উল্লেখ কৰি থোৱা ভাল হ'ব, এইখন এখন মঞ্চনাটক হ'লেও ইয়াৰ শ্রব্য দিশটোৱে অধিক গুৰুত্ব লাভ কৰিছে, হয়টো যিকোনো নাট্যৰচনাৰ এই দিশটোৰ প্রতি মই সততে আৰু সদায়েই অধিক মনযোগী আৰু সচেতন কাৰণেই এনে হৈছে।

এই কথাযাৰ তেওঁৰ সকলো নাটকৰ ক্ষেত্রতে প্রযোজ্য।

- অৰুণ শর্মাই তেওঁৰ নাটকবোৰৰ মাজেদি সামাজিক সমস্যা বা মানৱীয় সমস্যা উপস্থাপন কৰিছে যদিও তাৰ মাজেদি নিজস্ব মন্তব্যও প্রকাশ কৰিবলৈ পাহৰা নাই। এনেদৰে নিজৰ মন্তব্য প্রকাশ কৰাৰ পাছতো কিন্তু তেওঁৰ নাটকসমূহ কেৱল বক্তব্যধর্মী হৈ যোৱা নাই।
- অৰুণ শর্মাই নাটক ৰচনা কৰোঁতে মঞ্চৰ প্রায়োগিক দিশটোৰ প্রতিও সততে দৃষ্টি ৰাখিছে আৰু অসমীয়া নাটকক নতুনত্বৰ সোৱাদ দিবলৈ যত্ন কৰিছে। কাৰণ তেওঁ অনুভৱ কৰে— 'যেতিয়ালৈকে সীমাবদ্ধতাৰে আমাৰ কল্পনাক সীমাবদ্ধ কৰি ৰাখিম, সেই পর্যন্ত বিকাশ সার্থক নহ'ব। ঐতিহ্যৰ সকলো বস্তুৰেই পেলনীয়া নহয় ঐতিহ্যৰ সুস্থ ৰীতি আৰু কৌশলৰ পৰিবর্তন সাধন আৰু নতুন প্রয়োগৰ দ্বাৰাহে জাতীয় নাট্যধাৰাৰ বিকাশ সাধিত হ'ব।'

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ ঃ অৰুণ শর্মাৰ নাটকৰ চৰিত্র সম্পর্কে চমুকৈ লিখক। (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

১২.৪ *আহাৰ* নাটকৰ সাধাৰণ আলোচনা

পাশ্চাত্যত আৰম্ভ হোৱা এই এবছার্ড নাট্যধাৰাই অসমৰ অৰুণ শর্মাক মোহিত কৰে, পৰিণতিত তেওঁৰ কাপৰ পৰা নিসৃত হ'ল *আহাৰ* নাটকখন। ১৯৬৪ চনত লিখি উলিওৱা এই নাটকখনৰ নামকৰণেই আমাৰ মনত বোধ জন্মায় যে নাটকখনৰ বিষয়বস্তু নিশ্চয় গতানুগতিকতাৰ পৰা কিছু আঁতৰি আহিব।

গতানুগতিক কাহিনীৰ পৰা ফালৰি কাটি আহি এইখন নাটকৰ ঘটনাপ্ৰৱাহ গ্ৰথিত হৈছে চাৰিজন যুৱক আৰু এগৰাকী নাৰীৰ মৃতদেহক কেন্দ্ৰ কৰি। চাৰিজন বিভিন্ন মনোভংগীৰ যুৱক চৰিত্ৰৰ মাধ্যমেৰে নাৰী আৰু পুৰুষৰ বিভিন্ন সম্পৰ্কবোৰ উদঙাই ধৰিবৰ কাৰণেই এটা অস্বাভাৱিক বেও�ৰাৰিচ মৃতদেহ চুৰিৰ ঘটনাৰে পৰিস্থিতিটো সৃষ্টি কৰি লোৱা হৈছে। তাৰে খেও ধৰি নাট্যকাৰে বিভিন্ন স্তৰত নাৰীৰ গৰীয়সী মূৰ্তিটোৰ অন্বেষণ কৰিছে। নাটকখনৰ নাম *আহাৰ* শব্দটো বহুমাত্ৰিকভাৱে বিশ্লেষণ কৰিব পাৰি। এগৰাকী নাৰীয়ে আমাৰ দৈহিক, মানসিক আৰু আৱেগিক প্ৰয়োজন পূৰণ কৰে, আমাৰ ক্ষুধা পূৰণ কৰে। সেয়া দৈহিকেই হওক, মানসিকেই হওক অথবা আৱেগিকেই হওক আমাৰ সিয়েই আহাৰ। অতীতক আমি পাহৰিব নোৱাৰো; বিৰক্তিকৰ হ'লেও নোৱাৰো। নাটকখনৰ মৃত নাৰীগৰাকীৰ চিত্ৰকল্পটো আমাৰ অতীতৰ প্ৰতিনিধি হ'ব পাৰে। অৰ্থাৎ 'অতীতেই আমাক মানসিক আহাৰ যোগান ধৰে'। পুতিগন্ধময় আৱৰ্জনাতো মানুহে আহাৰ বিচাৰি পায়। জীৱন এক যন্ত্ৰণাময় পৰিস্থিতি। সেই পৰিস্থিতিটোৰ সিপাৰেই মৃত্যু-নিজেই কীট-পতংগৰ আহাৰ হৈ পৰাৰ পৰিস্থিতি। ভাষাৰ ব্যঞ্জনাই এইখন নাটকক বহুমাত্ৰিক ভাবাৰ্থ দিছে। এক কথাত এনেদৰে ক'ব পাৰি নাটকখনৰ ভাবাৰ্থ— 'নাথিং ইজ ম'ৰ ৰিয়েল দেন নাথিং।' (Nothing is more real then nothing)

জানি থোৱা ভাল

- চেমুৱেল বেকেটৰ *Waiting for Godot*, আয়নেস্কৰ *The Chairs* আৰু *Amedee or How to Get Rid of It* নামৰ নাটককেইখনৰ কেতবোৰ লক্ষণ *আহাৰ* নাটকখনত দেখিবলৈ পোৱা যায়।
- *আহাৰ* নাটকখন পোন প্ৰথমে ভবেন বৰুৱাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত *সংলাপ* (১ম বছৰ, ১ম সংখ্যা, ১৯৭১ চন) নামৰ আলোচনীখনত প্ৰকাশ পাইছিল।

ইতিমধ্যে ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত এবছার্ড নাটকৰ আলোচনাৰ প্ৰসংগত আমি উল্লেখ কৰিছোঁ যে এবছার্ড নাটকত কাহিনী (বিষয়বস্তু) উপস্থাপনৰ বাবে ধাৰাবাহিক সময়ৰ ফ্ৰেমভাঙি পেলোৱা হয়। ফৰাচী দাৰ্শনিক হেন্ৰি বেৰ্গচঁ আৰু মাৰ্কিন দাৰ্শনিক উইলিয়াম জেইমচে আগবঢ়োৱা মন্তব্যৰ বিষয়েও এই প্ৰসংগত উল্লেখ কৰা হৈছে। *আহাৰ* নাটকখনতো আমি দেখিবলৈ পাওঁ নাটকৰ প্ৰতিটো চৰিত্ৰ — কমল, নলিনী, ধীৰেন আৰু নবীন প্ৰত্যেকেই নিজৰ আন্তৰিক সময়ত বাস কৰি আছে। সেইবাবেই এগৰাকী নাৰী প্ৰত্যেকৰে মনৰ মাজত ভিন ভিন ৰূপত ধৰা দিছেহি । কমলৰ বাবে প্ৰেয়সী নীলিমা, নলিনীৰ বাবে পত্নী অনিমা, ধীৰেনৰ বাবে মাক আৰু নবীনৰ বাবে গণিকা হীৰা। সেইদৰে আধুনিক মনস্তত্ত্বৰ জনক 'ফ্ৰয়ড' আৰু 'য়ুঙে' ঊনবিংশ শতাব্দীৰ অন্ত আৰু বিংশ শতাব্দীৰ আদিতে ঘোষণা কৰা মানুহৰ চেতনাৰ বহুতৰপীয়া প্ৰকৃতিৰ কথা উল্লেখ কৰি একে সময়তেই এজন মানুহৰ চেতনাত যে কেইবাটাও কথাই ক্ৰিয়া

কৰি থাকিব পাৰে, জনসমাগত থাকিও মানুহ যে একক আৰু নিঃসংগ হোৱাৰ লগতে কোনেও কাৰো লগত যোগসূত্র স্থাপন কৰিব নোৱাৰে সেই কথা ব্যক্ত কৰা হৈছে। এই তত্ত্বৰ খেও ধৰিয়েই মন্তব্য কৰা হৈছে যে আমি প্রত্যেকেই নিজৰ নিজৰ আন্তৰিক সময়ত বাস কৰোঁ। *আহাৰ* নাটকখনতো সেইবাবেই এটা মৃতদেহক কেন্দ্র কৰি চাৰিজন ডেকাই ঘূৰি আছে যদিও প্রত্যেকেই বেলেগ ৰূপত হে দেখা পাইছে, অনুভৰ কৰিছে। *আহাৰ* নাটকখনত ডেকা চাৰিজনৰ ভৱিষ্যৎ কি হ'ব, কি পথ গ্রহণ কৰিলে ভাল হ'ব সেই কথাও উল্লেখ হোৱা নাই। এয়াও এবছার্ড নাটকৰে এক প্রধান বৈশিষ্ট্য।

এবছার্ড নাটকৰ কাহিনী বিন্যাস সম্পর্কে ইতিমধ্যে কৰা আলোচনাত ব্যক্ত কৰা হৈছে যে ইয়াত এটি নিটোল কাহিনীৰ বিন্যাস দেখিবলৈ পোৱা নাযায়। এই নাট্যধাৰাত বিশ্বাসী প্রবক্তাসকলে বিশ্বাস কৰে মানুহৰ মনোজগতখন বিক্ষিপ্ত, সেয়ে কেতিয়াও এটা সঠিক কাহিনীৰে তাক ব্যক্ত কৰিব নোৱাৰি। 'অসার্থক, অযৌক্তিক, সংগতিহীন আৰু আদর্শহীন জীৱনৰ এটি নগ্ন পৰিস্থিতি অংকন কৰাই তেওঁলোকৰ উদ্দেশ্য।' *আহাৰ* নাটকখনতো আমি কোনো নিটোল কাহিনী বিন্যাস দেখিবলৈ নাপাওঁ। তাৰ পৰিৱর্তে এটা মৃতদেহক কেন্দ্র কৰি চৰিত্রকেইটাৰ মানসিক স্থিতিৰ চিত্রণ হে দেখিবলৈ পাওঁ। তাৰ মাজে মাজে জীৱনৰ অসার্থকতা, সংগতিহীনতা, অযৌক্তিক আৰু আদর্শহীনতাৰ প্রতিচ্ছবিও ফুটি উঠিছে।

এবছার্ড নাটকৰ সংলাপৰ প্রসংগত উল্লেখ কৰা হৈছে যে মানুহে যিখন সমাজত, জগতত বাস কৰে সেইখনৰেই কোনো অর্থ নাই, সংগতি নাই, উদ্দেশ্য নাই— সেয়ে এই জীৱনৰ প্রকাশভংগীও সুগঠিত, সুশৃংখলিত নহয়। *আহাৰ* নাটকখনতো সংলাপৰ ভাষাৰ ক্ষেত্রত একেই কথা প্রযোজ্য। উদাহৰণস্বৰূপে উল্লেখ কৰিব পাৰি—

ধীৰেন ঃ জুই—
নলিনী ঃ সাপ—
কমল ঃ সমুদ্র—
নবীন ঃ আকাশ—
নাৰী ঃ (ধীৰেনহঁতৰ প্রত্যেকলৈকে একোবাৰ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰি) জুই-সাপ-সমুদ্র-আকাশ।
কমল ঃ প্রেম প্রেৰণা—
নলিনী ঃ মায়া-বন্ধন।
ধীৰেন ঃ ত্যাগ কৰুণা—
নবীন ঃ সেৱা বাসনা—

এবছার্ড নাটকৰ সংলাপসমূহ প্রায়েই কাব্যিক ব্যঞ্জনাময়। সেইবাবেই কোৱা হয়— 'গোটেই নাটকখন যেন এটা কবিতা, য'ত কোনো এটা বিশেষ পৰিস্থিতিৰ ৰসাত্মক চিত্র অথবা চিত্রাঙ্কন দেখা যায়।' *আহাৰ* নাটকৰ দুটিমান সংলাপ ইয়াৰ উদাহৰণ হিচাপে তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

নবীন ঃ মিঠা বমিৰ কথা শুনা নাই আমি। অম্ল, পিত্ত, খাৰ, ত্বক সকলো ৰস মিলি যিটো মিশ্রণ হয়, এমালশ্যন হয়, তাৰ সোৱাদ মিঠা হ'ব নোৱাৰে...

আৰু,

নাৰী ঃ মোৰ এই বেগটোত এটা সত্তা ভৰাই থৈছো। দন্ত্য স, তই তই আও, আৱব তাত আকাৰ সত্তা। ইয়াতে ভৰাই থৈছোঁ। আকৃতিটো এটা প্রিজমৰ দৰে। সত্তাটোৰ অনেক ৰং। কৈছোঁ নহয় - এটা প্রিজ্‌ম্‌। তাৰ পৰা অনেক ৰং ওলাব পাৰে। বেঙুনীয়া, কমলা, ফাকুৰ ৰং ...

এবছার্ড নাটকত যে গতিৰ প্রাণময়তাহে পৰিলক্ষিত হয় সেই কথা এবছার্ড নাটক সম্পর্কে কৰা আলোচনাত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। *আহাৰ* নাটকখনতো গতিৰ বিৰুদ্ধে প্রতিবাদ কৰি নবীনে পঞ্চাশবাৰতকৈয়ো অধিকবাৰ 'অপেক্ষা' শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰিছে, কোনে কোনে অপেক্ষা কৰি আছিল সেই বিষয়ে কৈ বিভিন্নজনৰ নাম ব্যক্ত কৰিছে, নাৰীগৰাকীয়ে 'সময় বাগৰি যায়' বুলি বহুবাৰ দোহাৰিছে, মৃতদেহটো পুতি থবৰ বাবে অপেক্ষা কৰিছে তথাপিতো তাৰ মাজতে নাটকখন প্রাণৱন্ত হৈহে উঠিছে, গতিময়তাহে প্রকাশ পাইছে। সেইদৰে এবছার্ড নাটকতো গতানুগতিক নাটকৰ দৰে বিস্ময় আৰু উৎকণ্ঠাৰ সৃষ্টি কৰা হয় যদিও তাৰ কোনো অর্থপূর্ণ পৰিণতি নাথাকে। *আহাৰ* নাটকখনতো শেষ দৃশ্যত পুলিচকেইজন আহি মৃতদেহ চুৰি কৰি অনা ডেকা চাৰিজনক পায়হি, সেই সময়তে আমাৰ মনত উৎকণ্ঠাৰ সৃষ্টি হয়। পুলিচে এওঁলোকক কি কৰিব, মৃতদেহটো কি কৰিব? কিন্তু পাঠক-দর্শকক বিস্ময়াভিভূত কৰি মঞ্চৰ বিভিন্ন ঠাইত সিঁচৰতি হৈ থকা ধীৰেণ, কমলহঁতৰ সকলো সামগ্রী তেওঁলোকৰ হাতত তুলি দি আঁতৰিহে যায়। বাস্তৱ দৃষ্টিত এয়া অর্থপূর্ণ পৰিণতি নহয়।

এবছার্ড নাটকৰ চৰিত্রৰ ক্ষেত্রত কোৱা হৈছে যে ইয়াৰ চৰিত্রসমূহ উজ্জ্বল বা আমি সাধাৰণভাৱে ভাল বা বেয়া বুলি ক'লে যি ধৰণৰ চৰিত্রৰ কথা বুজোঁ তেনে চৰিত্র নহয়। বৰঞ্চ প্রতিটো চৰিত্র একো একোটা শ্রেণীৰ প্রতিনিধিহে। *আহাৰ* নাটকৰ প্রতিটো চৰিত্র— কমল, নলিনী, ধীৰেন, নবীন হ'ল ক্রমে ৰোমান্তিক যুৱক, ব্যৱসায়ী, বিপ্লৱী আৰু অভ্যস্ত সুৰাপায়ী। নাটকখনত এই চৰিত্রসমূহৰ প্রকাশ হে ঘটিছে, কোনো ধৰণৰ বিকাশ সাধন হোৱা নাই। তদুপৰি এই প্রত্যেকটো চৰিত্র নিজৰ নিজৰ কর্মৰ প্রতি মাতাল আৰু শ্রেণীচৰিত্রৰ প্রতিভূ। আনহাতে এবছার্ড শ্রেণীৰ নাটকত পার্থিব সুখ-সন্তোষৰ প্রাচুর্যই আধুনিক সমাজলৈ কঢ়িয়াই অনা বিষণ্ণ মানসিকতা, উচ্ছৃংখলতা, নিঃসঙ্গতা আদিৰ সার্থক প্রকাশ ঘটে। এই নৈৰাশ্যবাদৰ বিষাক্ত বীজাণুৰ দ্বাৰা মানুহ আক্রান্ত হ'লেও জীৱনৰ নির্মম পৰিস্থিতিৰ লগত মুখামুখি হৈ প্রত্যাহ্বান সৃষ্টি কৰিও যে জীয়াই থাকিব লাগিব তাৰেই ইংগিত দিয়ে। *আহাৰ* নাটকখনতো এই ভাৱধাৰাৰ সার্থক প্রকাশ ঘটিছে। প্রতিটো চৰিত্রই বিষণ্ণ মানসিকতা, উচ্ছৃংখলতা, নিঃসঙ্গতাৰ ফচল আৰু তাৰ মাজতো নিজৰ নিজৰ কর্মৰ ক্ষেত্রত প্রত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হৈও সংগ্রামৰত।

ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা হৈছে যে এবছার্ড নাটকত নীৰৱতা বৰ অর্থপূর্ণভাৱে ব্যৱহাৰ

কৰা হয়। *আহাৰ* নাটকখনতো বহু সময়ত নীৰৱতাই বাংময় ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে নাটকখনৰ এটি অংশলৈ আঙুলিয়াব পাৰি—

নবীন ঃ ব্যোম—ব্যোম—(চিলিম টানে) এটা ধুনীয়া ককটেলৰ কথা কওঁঃ ৰাম, স্কটচ্, ইটালীয়ান ভাৰমাউথ্, লগতে পাইন এপল জুইচ্। নাইবা আৰু এটা—দুই আউন্স ৰাম, আধা আউন্স জিঞ্জাৰ ৰাইন, দুই আউন্স ৰ'জ চিৰাপ ইত্যাদি ইত্যাদি। (দেখা যায় এটা সময়ত চাৰিওজনে খৰধৰকৈ বাদাম ভজা খাবলৈ ধৰিছে। পোহৰ কমি আহে। **কেইটামান দীঘলীয়া নীৰৱ মুহূর্ত অতিবাহিত হয়।** মধ্যম মঞ্চলৈ লাহে লাহে উঠি আহে নাৰী; হাতত এটা বেগ। নবীন, কমল, নলিনী আৰু ধীৰেন জঠৰ হৈ ৰৈ যায়)

প্রণিধানযোগ্য যে এই ধাৰাৰ নাটকত বাস্তৱৰ আপাতদৃষ্টিত থাকি যোৱা ঘটনাৰাজিক চিত্রিতহে কৰা হয় আৰু দর্শকৰ কাৰণে নাট্যকাৰৰ কোনো বক্তব্য নাথাকে বা তেওঁলোকৰ লগত সংযোগ স্থাপন হোৱাটোও বিচৰা নহয়। *আহাৰ* নাটকটো কোনো তাত্ত্বিক কথাৰ প্রকাশ কৰা হোৱা নাই বৰং প্রতিটো চৰিত্রৰ মনোজগত তথা নাৰীৰ বিভিন্ন সত্তাৰ অন্বেষণতে আবদ্ধ হৈ আছে।

উল্লেখযোগ্য যে ভাৰতীয় ঐতিহ্যৰ ভেটি হ'ল ঈশ্বৰৰ প্রতি ঐকান্তিক বিশ্বাস, সেয়ে এই শ্রেণীৰ নাটকত দেখুৱাৰ দৰে ভাৰত বা অসমত মানুহ মানুহৰ পৰা ইমান বেছি বিচ্ছিন্ন হৈ যাব পৰা নাই। ইংৰাজ শাসনৰ কালতে সৃষ্টি হোৱা মধ্যবিত্ত শ্রেণীৰ মাজত এই নিঃসঙ্গতাবোধ, যান্ত্রিকতাৰ প্রতি আগ্রহে বিচ্ছিন্নতাৰ সৃষ্টি কৰিছে যদিও সেয়া ইমান প্রবল নহয়। ধর্মৰ প্রভাৱে আমাক সেই ভাবধাৰালৈ যাব নোৱৰাকৈ ৰাখিছে। কিন্তু এজন সৃষ্টিশীল নাট্যকাৰ হিচাপে অৰুণ শর্মাই তেওঁৰ দৃষ্টি কেৱল ভাৰততে আবদ্ধ নাৰাখি সমগ্র বিশ্বমানৱৰ প্রতি প্রসাৰিত কৰিছে। সেইবাবেই এনে ধৰণৰ সামাজিক চেতনাবোধৰ নাটক লিখি উলিয়াইছে।

কুলদা কুমাৰ ভট্টাচার্যই *শ্রীনিবাৰণ ভট্টাচার্য* নাটকখনৰ পাতনিত উল্লেখ কৰিছে যে এবছার্ড নাটকৰ প্রধান লক্ষণ ট্রেজেডী। মানৱ জীৱনৰ অসাৰতা দাঙি ধৰা তাৰ উদ্দেশ্য। এনে নাটকত হাস্যৰস থকা সত্ত্বেও সৃষ্টি হয় এক শ্বাসৰুদ্ধকাৰী আতংক। *আহাৰ* নাটকখন পঢ়িলে বা দর্শন কৰিলে সেই মৃতদেহটো লৈ চাৰিজন ডেকাই কি কৰিব সেয়া ঠাৱৰ কৰিব নোৱাৰি। সিহঁতে তাইৰ মাজতে 'নিজস্ব অনুভূতিৰ সময়'ত বিলীন হৈ এটা এটাকৈ বেলেগ বেলেগ পৰিস্থিতিৰ মুখামুখি হয় আৰু সিহঁতৰ নিজৰ মাজত হোৱা কথোপকথনৰ অংশত হাস্যৰসৰ প্রলেপ থাকিলেও দর্শক-পাঠকৰ মন এক শ্বাসৰুদ্ধকাৰী আতংকই খেদি ফুৰে। প্রতিটো ঘটনা বা পৰিৱেশে মানৱ জীৱনৰ অসাৰতা, নিঃসংগতা, বিচ্ছিন্নতাবোধৰ আভাস দিয়ে। সেইবাবেই ক'ব পাৰি আহাৰ এখন সার্থক এবছার্ড নাটক।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ ঃ *আহাৰ* নাটকখনৰ সংলাপ সম্পর্কে চমুকৈ লিখক। (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

চিন্তা-চর্চা কৰক — ১২.১

আহাৰ নাটকখনৰ উপৰি অসমীয়া এবছার্ড নাটক আছেনে? যদি আছে সেই নাটক কেইখনৰ বিষয়ে অধিক জানিবলৈত উল্লেখ থকা কিতাপকেইখনৰ আধাৰত এটি টোকা যুগুত কৰক।

১২.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- বর্তমানলৈকে দুটাকৈ 'অকাডেমী বঁটা' বিজয়ী একমাত্র অসমীয়া হ'ল অৰুণ শর্মা। এওঁ অসমীয়া সাহিত্যৰ বিভিন্ন ক্ষেত্রলৈ অৱদান আগবঢ়াই আহিছে। বিশেষভাৱে অসমীয়া নাটকৰ ক্ষেত্রখনলৈ এওঁৰ অৱদান ব্যাপক।
- অৰুণ শর্মাৰ নাটকসমূহত কিছুমান বিশেষ বৈশিষ্ট্য পৰিলক্ষিত হয়। সেই বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে এই অধ্যায়টিত আলোচনা কৰা হৈছে।
- দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পৰৱর্তী কালত দর্শন আৰু বিজ্ঞানৰ বিভিন্ন আৱিষ্কাৰে মানুহৰ মনোজগতখন বাৰুকৈয়ে জোকাৰি যায়। এই সময়ছোৱাতে এক নব্য নাট্যধাৰাৰ সৃষ্টি হ'ল পাশ্চাত্যত। সমালোচক Martin Esslin -এ এই শ্রেণীৰ নাটকক এবছার্ড (Absurd) নাটক বুলি অভিহিত কৰিছে। অসমীয়া নাট্য-সাহিত্যলৈ অৰুণ শর্মাই ১৯৬৪ চনত *আহাৰ* নাটকখনেৰে এই নব্য ধাৰাটি আদৰি আনে।
- অৰুণ শর্মাৰ *আহাৰ* নাটকখনত এবছার্ড নাটকৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ কেনেদৰে ৰক্ষিত হৈছে সেই বিষয়ে এই অধ্যায়টিত বহলাই আলোচনা কৰা হ'ল।

১২.৬ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) পাঠক, দয়ানন্দ (১৯৯৬); *অসমীয়া নাটক আৰু পাশ্চাত্য প্ৰসংগ;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

২) পাঠক, ৰমেশ (১৯৯১); *নাটক আৰু নাটক;* গুৱাহাটী ঃ বুকলেণ্ড।

৩) বৰা, মহেন্দ্ৰ (১৯৯৭); *সাহিত্য আৰু সাহিত্য;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ্।

৪) ভৰালী, শৈলেন (১৯৭৬); *আধুনিক অসমীয়া সাহিত্য দুটি তৰংগ;* গুৱাহাটী ঃ নিউ বুক ষ্টল।

৫) ভৰালী, শৈলেন (১৯৯২); *নাটক আৰু অসমীয়া নাটক;* গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাঃ লিঃ।

৬) শইকীয়া, নগেন (সম্পাঃ)(১৯৭৭); *আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ অভিলেখ;* যোৰহাট ঃ অসম সাহিত্য সভা।

৭) শর্মা, অৰুণ (১৯৮৯); *আহাৰ;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

৮) শর্মা, অৰুণ (২০০৪); *বিংশ শতাব্দীৰ অসমীয়া নাটক (১৯০১-২০০০);* কামৰূপ জিলা সাহিত্য সভাৰ উদ্যোগত আয়োজিত প্ৰথম মহেন্দ্ৰ অধিকাৰী স্মাৰক বক্তৃতানুষ্ঠানত পঠিত, ২৪ এপ্ৰিল।

৯) শর্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (১৯৬৫); *অসমীয়া নাট্য-সাহিত্য;* গুৱাহাটী ঃ নিউ বুক ষ্টল।

বাংলা গ্ৰন্থ ঃ

১০) ঘোষ, অজিতকুমাৰ (১৯৮৬); *নাটকের কথা;* কলকাতা ঃ সাহিত্য লোক।

১১) ঘোষ, অজিতকুমাৰ (১৪০৪ বাংলা); *নাট্যতত্ত্ব ও নাট্যমঞ্চ;* কলকাতা ঃ দে'জ পাব্লিছিং।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

১২) Esslin, M. (1974).*The Theatre of The Absurd.* Penguin.

১৩) Esslin, M. (ed.) (1968). *Absurd Drama.* Penguin.

১৪)Nicholl, A.(1969). *The Theory of Drama.* New Delhi: Doaba House.

১৫) Shiv, K. K. (1962). *Bergson and the Stream of Consciousness Novel.* Glasgow: Black & Son.

১৬) William, R. (1973). *Drama from Ibsen to Brecht.* Penguin.

১২.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অৰুণ শর্মাৰ পিতৃ-মাতৃ... ..ক'ত জন্ম... ...শিক্ষা জীৱন... ...কর্ম জীৱন... ...কেতিয়াৰ পৰা তেওঁৰ সাহিত্যিক জীৱন আৰম্ভ হ'ল... ...কি কি লিখিছে... ইত্যাদি বিষয়ে বহলাই আলোচনা কৰিব লাগিব।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অৰুণ শর্মাৰ নাটকৰ প্রধান চৰিত্রসমূহ কেনে... ...ইব্চেনৰ প্রভাৱ ... ...অৰুণ শর্মাৰ প্রতিখন নাটকৰে প্রধান চৰিত্রকেইটাৰ মানসিক স্থিতি... ...বিশেষত্ব আদি... ...উদাহৰণসহ লিখিব লাগিব।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ এবছার্ড নাটকৰ সংলাপ কেনে... ...সংলাপৰ মূল কোনো অর্থ নাই, সংগতি নাই, উদ্দেশ্য নাই ... ...জীৱনৰ প্রকাশভংগীও সুগঠিত, সুশৃংখলিত নহয়... ...আহাৰ নাটকখনতো সংলাপৰ ভাষাৰ ... .উদাহৰণসহ লিখিব লাগিব।

১২.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ অৰুণ শর্মাৰ নাট্যকৃতিৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক।

প্রশ্ন ২ ঃ অৰুণ শর্মাৰ নাটকৰ প্রধান বৈশিষ্ট্যকেইটা উল্লেখ কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ এবছার্ড নাটক হিচাপে *আহাৰ* নাটকখন প্রতিপাদন কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ অৰুণ শর্মাৰ নাটকৰ প্রধান বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰি আহাৰ নাটকখনত সেইবোৰ প্রকাশ পাইছেনে নাই সেয়া বিচাৰ কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ এবছার্ড নাটকত বিষয়বস্তু উপস্থাপন, চৰিত্র নির্মাণ আৰু সংলাপ ৰচনা কেনেদৰে কৰা হয়। *আহাৰ* নাটকখনত এই বৈশিষ্ট্যসমূহ কেনেদৰে ৰক্ষিত হৈছে বিচাৰ কৰক।

প্রশ্ন ৬ ঃ *আহাৰ* নাটকত দেখাত স্থিতিশীল অৱস্থা এটাক কেনেকৈ গতিশীল কৰা হৈছে আলোচনা কৰক।

*** ***** ***